

WOJEWODA DOLNOŚLĄSKI

Wrocław, dnia 21 listopad 2023 r.

ZP-NKWR.431.2.61.2023.GK

Pani
Magdalena Stefańska
Dyrektor
Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej
w Wałbrzychu

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

W dniach 24 – 25 października 2023 r. w świetle art. 186 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tekst jedn.: Dz. U. 2023 r. poz. 1426 z późn. zm.) dalej zwanej „ustawą”, kontrolerzy z Wydziału Zdrowia i Polityki Społecznej Dolnośląskiego Urzędu Wojewódzkiego we Wrocławiu Grzegorz Kownacki - starszy inspektor wojewódzki, przewodniczący zespołu kontrolerów, Emilia Molska - Kaźmierczak - starszy inspektor wojewódzki, przeprowadzili kontrolę kompleksową w trybie zwykłym w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Wałbrzychu, zwanym w dalszej części niniejszego wystąpienia „*Ośrodkiem*” lub „*MOPS*”.

Przedmiotem kontroli była ocena organizacji systemu pracy z rodziną oraz zgodności zatrudniania asystenta rodziny z wymogami kwalifikacyjnymi w związku z realizacją zadań wynikających z ustawy w okresie od 1 października 2022 r. do dnia 24 października 2023 r. Kontrolę przeprowadzono zgodnie z zatwierdzonym w dniu 22 czerwca 2023 r. przez Wojewodę Dolnośląskiego Planem Kontroli na II półrocze 2023 r. W okresie objętym kontrolą, ostatecznie odpowiedzialną za realizację zadań w ocenianych obszarach była Pani Magdalena Stefańska pełniąca funkcję dyrektora Ośrodka.

W zakresie działalności jednostki podlegającej kontroli wydaje się ocenę pozytywną, a jej uzasadnieniem jest ustalony stan faktyczny i prawny.

Kontrola została odnotowana w książce kontroli pod numerem 42. Postępowanie kontrolne przeprowadzono na podstawie dokumentacji merytorycznej realizowanych zadań, aktów prawa miejscowego, dokumentacji z akt osobowych potwierdzającej kwalifikacje zawodowe asystentów rodziny, a także pisemnych oświadczeń

złożonych przez Panią Magdalenę Stefańską, dyrektora Ośrodka oraz Panią Jolantę Garbocz, zastępcę dyrektora MOPS.

(dowód: akta kontroli str. 17-18)

W toku przeprowadzonych czynności ustalono:

Uchwałą nr XXXV/173/05 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 28 stycznia 2005 r. (z późn. zm.) nadano statut Ośrodkowi, z którego wynikało, iż został on wyznaczony do realizacji zadań własnych i zleconych gminy, w tym dot. przedmiotu kontroli.

Zgodnie z art. 176 pkt 1 ustawy, do zadań własnych gminy należy opracowanie i realizacja 3 – letnich gminnych programów wspierania rodziny. Uchwałą nr XLIII/497/21 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 21 grudnia 2021 r. przyjęto „*Program Wspierania Rodziny Miasta Wałbrzycha na lata 2022 – 2024*”, dalej zwany „*Programem*”. Jako cel główny Programu przyjęto wspieranie rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych, dzieci i młodzieży oraz kobiet w ciąży i ich rodzin poprzez realizację zintegrowanego systemu pomocy, a także powrót dzieci przebywających w pieczy zastępczej pod opiekę rodzin biologicznych.

W świetle art. 10 ust. 1 ustawy, pracę z rodziną organizuje gmina lub podmiot, któremu gmina zleciła realizację tego zadania na podstawie art. 190 cyt. ustawy. Miasto Wałbrzych realizowało cele Programu poprzez przydzielanie rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu swoich funkcji wsparcia udzielanego przez asystenta rodziny, pracowników socjalnych Ośrodka, przyznawanie świadczeń pieniężnych i niepieniężnych z pomocy społecznej, diagnozę przyczyn kryzysu w rodzinach na terenie gminy, przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, współdziałanie z podmiotami publicznymi i niepublicznymi, w tym m. in. z placówkami oświatowymi, Policją, Strażą Miejską, podmiotami opieki zdrowotnej, organizacjami pozarządowymi, Poradnią Psychologiczno – Pedagogiczną, sądem oraz organizacjami pozarządowymi działającymi w zakresie profilaktyki i ochrony zdrowia, pomocy społecznej, edukacji. Ponadto Ośrodek został wyznaczony do koordynacji realizacji rzeczowego Programu. Podkreślenia wymaga, iż w Programie zawarto bardzo rzeczowe dane w zakresie diagnozy społecznej środowiska, realizacji zadań z podziałem na grupy odbiorców docelowych, przewidywanych efektów oraz jego monitoringu i ewaluacji.

Konsultacje i poradnictwo specjalistyczne, o których mowa w art. 10 ust. 3 pkt 1 ustawy, udzielane było przez specjalistów Działu Profilaktyki (DP), Działu Wspierania Rodziny (DWR), a także Centrum Wsparcia Socjalnego (CWS), które działały w strukturach Ośrodka. Ponadto rodziny wymagające pomocy w tym zakresie kierowane były do instytucji zewnętrznych działających na terenie Miasta Wałbrzycha. Celem tych działań była m.in.

integracja rodzin, ukazanie pozytywnych emocji, bezpośrednia praca rodzica z dzieckiem, przeciwdziałanie zagrożeniom okresu dorastania, aktywizacja społeczna. W kontrolowanym okresie mieszkańcy Wałbrzycha objęci byli poradnictwem pedagogicznym, psychologicznym i terapeutycznym. Konsultacje indywidualne obejmowały pracę w następujących obszarach: uzależnienia od substancji psychoaktywnych, problemy opiekuńczo - wychowawcze i pozostałe rodzinne, zdrowotne, zaburzenia psychiczne, niepełnosprawność, przeciwdziałanie przemocy domowej, niezaradność życiowa, bezrobocie. Z pomocy w rzeczonym zakresie skorzystało 1042 osoby, a liczba udzielonych porad wyniosła 2178. Ponadto CWS w ramach swojej działalności udzieliło 439 konsultacji.

Z wyjaśnień przedłożonych przez dyrektora MOPS wynika, iż zapotrzebowanie na wsparcie w postaci terapii i tworzenia grup wsparcia zaspokajane było w obszarze terapii uzależnień, terapii psychologicznej, pomocy klientom przy ustalaniu wizyt w Poradniach Zdrowia Psychicznego oraz Ośrodkach Odwykowych działających na terenie Polski (dot. przypadków terapii w formie stacjonarnej). Dział Profilaktyki MOPS prowadził grupę edukacyjno – motywacyjną dla osób mierzących się z problemem uzależnień. Przygotowywano uczestników do podjęcia leczenia oraz edukowano na temat szkodliwości używania substancji psychoaktywnych i konsekwencji z tym związanych. Ponadto działały grupy wsparcia m.in. dedykowane rodzicom dzieci z niepełnosprawnościami („*Spotkania na Niebiesko*”), osobom dotkniętym wieloma problemami społecznymi tj. niskimi kompetencjami opiekuńczo – wychowawczymi, alkoholizmem, narkomanią, nikotynizmem („*Liga Mistrzów*”), osobom w kryzysie choroby oraz ich rodzinom („*Dobrostan*”), grupa dla rodziców (dot. podniesienia kompetencji opiekuńczo – wychowawczych), grupa dla młodzieży (zajęcia dot. kreatywnego spędzania czasu wolnego z uwzględnieniem radzenia sobie z emocjami, nauką tolerancji i szacunku oraz kształtowania zdrowego poczucia własnej wartości). Podkreślenia wymaga, iż rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych mogły korzystać także z pomocy psychologicznej i pedagogicznej w placówkach oświatowych do których uczęszczały dzieci. Osoby wymagające wsparcia w postaci mediacji, mogły skorzystać z tej pomocy w Sądzie Rejonowym w Wałbrzychu. Ponadto w toku kontroli stwierdzono, iż zaistniała konieczność przydzielenia usług opiekuńczych (specjalistycznych) dla rodzin z dziećmi. Ośrodek zapewnił w tym zakresie wsparcie dla 4. dzieci w 4. rodzinach. Usługi były dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzeń lub niepełnosprawności, realizowane przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym w tym zakresie.

Pomoc prawna świadczona była nieodpłatnie w punkcie porad zorganizowanym na terenie Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu.

(dowód: akta kontroli str. 19 - 76)

Ustalono, iż w okresie od 1 października 2022 r. do dnia kontroli w MOPS zatrudniono 20. asystentów rodziny. Zgodnie z art. 17 ust. 3 ustawy, praca asystenta rodziny nie była łączona z wykonywaniem obowiązków pracownika socjalnego na terenie gminy, w której praca ta była prowadzona. Ponadto żaden asystent rodziny nie prowadził postępowań z zakresu świadczeń realizowanych przez gminę.

Rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych, dyrektor Ośrodka przydzielał asystenta rodziny w świetle art. 11 ustawy. Liczba rodzin, z którymi asystent prowadził w tym samym czasie pracę nie przekraczała 15 i realizowana była w miejscu zamieszkania rodziny lub miejscu przez nią wskazanym.

Kontrola losowo wybranych akt pracy asystenta z rodziną wykazała, że:

- W przypadku, gdy Ośrodek powziął informację o rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych, pracownik socjalny przeprowadzał rodzinny wywiad środowiskowy na zasadach określonych w ustawie z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 901 ze zm.). Następnie po dokonaniu analizy sytuacji rodziny, z której wynikała konieczność przydzielenia asystenta rodziny, pracownik socjalny sporządzał wniosek o powyższą formę wsparcia, przekazując go do dyrektora Ośrodka.
- Dyrektor MOPS po otrzymaniu wniosku pracownika socjalnego, przydzielał rodzinie asystenta rodziny.
- Dla każdej z rodzin opracowany był plan pracy z rodziną. We wszystkich przypadkach stworzone przez asystenta rodziny plany spełniały ustawowy wymóg w zakresie określonym w art. 15 ust. 1 pkt 1.
- Wspieranie rodziny było prowadzone za jej zgodą i aktywnym udziałem, z uwzględnieniem zasobów własnych oraz źródeł wsparcia zewnętrznego.
- Plany pracy z rodziną poddawano modyfikacjom w zależności od zaistnienia okoliczności, które powodowały zasadność takich działań.
- W skontrolowanych aktach rodzin wspieranych przez asystenta znajdowały się także sporządzone przez niego notatki służbowe, a także pisma przygotowane i wystosowane do instytucji zewnętrznych, w tym sądu.
- Zgodnie z art. 15 ust. 1 pkt 15 ustawy, do zadań asystenta rodziny należy w szczególności dokonywanie okresowej oceny sytuacji rodziny, nie rzadziej

niż co pół roku i przekazywanie tej oceny podmiotowi, o którym mowa w art. 17 ust. 1 ustawy. W toku kontroli potwierdzono spełnienie powyższego wymogu.

Ponadto w aktach zawierających dokumentację dot. pracy asystenta z rodzinami, znajdowały się m.in. „Zestawienia pracy z rodziną za miesiąc”, dokumentacja potwierdzająca udział asystenta w okresowej ocenie sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej (dot. przypadków tego wymagających), „Karty rodziny”, „Arkusze diagnozy sytuacji rodziny”, korespondencja z podmiotami pieczy zastępczej (dot. dzieci umieszczonych w tych podmiotach), dokumentacja potwierdzająca skoordynowanie planu pracy z rodziną z planem pomocy dziecku umieszczonemu w pieczy zastępczej (dot. przypadków tego wymagających).

W okresie podlegającym kontroli pracą asystenta rodziny zostało wspartych 210 rodzin. W 78. przypadkach praca została zakończona, w tym: 47 – brak aktywnego współdziałania rodziny i efektów pracy, 31 – zrealizowanie zakresu działań i osiągnięcie zamierzonych efektów powodujących osiągnięcie przez rodzinę stabilności i samodzielności.

(dowód: akta kontroli str. 77 - 134)

Asystent udzielał członkom rodziny pomocy w poszukiwaniu, podejmowaniu i utrzymywaniu pracy zarobkowej, sporządzał na wniosek sądu opinie dotyczące sytuacji rodziny, udzielał pomocy w rozwiązywaniu problemów socjalnych, psychologicznych i wychowawczych wykazywanych przez rodziny z dziećmi.

Mając na uwadze art. 10 ust. 2 ustawy w MOPS został powołany Dział Wspierania Rodziny, który realizował swoje zadania zgodnie z zasadami i formami wspierania rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych. W ramach ww. komórki dodatkowego wsparcia udzielało 2. pedagogów. Organizowano spotkania dotyczące funkcjonowania rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny, w których uczestniczyli: rodzina, kierownik DWR, kierownik Zespołu Pracy Socjalnej, pracownik socjalny, asystent rodziny oraz w miarę potrzeb specjaliści tj. psycholog, pedagog, kurator sądowy, przedstawiciel jednostki oświaty.

W świetle art. 176 pkt 3 lit. b oraz pkt 4 lit. c ustawy, do zadań własnych gminy należy organizowanie szkoleń i tworzenie warunków do działania rodzin wspierających oraz finansowanie kosztów związanych z udzielaniem pomocy, o której mowa w art. 29 ust. 2 ustawy, ponoszonych przez rodziny wspierające. Gmina tworzyła warunki do pełnienia funkcji i działania rodzin wspierających poprzez rozpowszechnianie informacji o możliwości pełnienia tej funkcji przez osoby z bezpośredniego otoczenia dziecka

wychowującego się w rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. W tym celu wykorzystano stronę internetową MOPS oraz facebook. Na terenie Wałbrzycha umieszczono „citylighty”, rozpowszechniano ulotki tematyczne oraz stworzono i zamieszczono w mediach społecznościowych film promujący możliwość niesienia pomocy w tej formie. Następnym kampanii było pozyskanie w okresie objętym kontrolą kandydatów (1 rodzina). Spełniając obowiązek wynikający z art. 30 ust. 1 ustawy ww. kandydaci zostali zweryfikowani pod względem braku skazania prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo oraz nie figurowania w bazie danych Rejestru Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym z dostępem ograniczonym. Dyrektor Ośrodka na podstawie przeprowadzonego przez pracownika socjalnego rodzinnego wywiadu środowiskowego wydał pozytywną opinię o kandydatach do pełnienia rzeczonyj funkcji, a następnie w świetle art. 31 ust. 2 ustawy posiadając upoważnienie Prezydenta Miasta Wałbrzycha, ustanowił rodzinę wspierającą. Zgodnie z art. 31 ust. 1 ustawy, z rodziną wspierającą zawarto umowę, która określała zasady zwrotu kosztów związanych z udzielaniem pomocy w zakresie: opieki i wychowania dziecka, prowadzenia gospodarstwa domowego, kształtowania i wypełniania podstawowych ról społecznych.

Na terenie gminy prowadzono w formie opiekuńczej 4 placówki wsparcia dziennego:

1. Placówka Wsparcia Dziennego „Śródmieście” (ul. Mickiewicza 26, 58-300 Wałbrzych),
2. Placówka Wsparcia Dziennego „Piaskowa Góra” (ul. Dunikowskiego 39, 58-309 Wałbrzych),
3. Placówka Wsparcia Dziennego „Podzamcze” (ul. Grodzka 71, 58-316 Wałbrzych),
4. Placówka Wsparcia Dziennego „Podgórze” (ul. Niepodległości 64, 58-303 Wałbrzych).

Powyższe stanowi spełnienie wymogu wynikającego z art. 176 pkt 3 lit. c ustawy, w świetle którego do zadań własnych gminy należy tworzenie oraz rozwój systemu opieki nad dzieckiem, w tym placówek wsparcia dziennego, oraz praca z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienie w nich miejsc dla dzieci.

Gmina współfinansowała pobyt dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w stosunku do łącznej liczby 694 dzieci (stan na 24 października 2023 r.). Zgodnie z art. 191 ust. 9 i 10 ustawy, wydatki ponoszone były odpowiednio w wysokości:

- 10% w pierwszym roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej,
- 30% w drugim roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej,

- 50% w trzecim roku i następnych latach pobytu dziecka w pieczy zastępczej.

Przyczynami stanowiącymi najczęstszą przesłankę do umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej była postępująca niewydolność opiekuńczo – wychowawcza ich naturalnych rodzin. Jako istotny czynnik utrudniający lub uniemożliwiający podjęcie współdziałania z rodzinami na rzecz powrotu do nich dzieci był brak zgody rodziców na współpracę, brak aktywnego działania rodzin w zakresie określonym w planie pracy opracowanym i realizowanym przez asystenta rodziny we współpracy z rodziną, zaawansowane uzależnienia od środków psychoaktywnych oraz migrujący charakter funkcjonowania. Mając jednak na uwadze zmieniającą się sytuację osobistą rodzin, w tym przemijalność kryzysów oraz dobro i prawo dziecka do wychowania w rodzinie, należy ponawiać próby z aktywizowania rodziców w podjęciu współpracy z asystentem rodziny.

W toku kontroli ustalono, iż zgodnie z art. 179 ust. 1 ustawy, w świetle którego w terminie do dnia 31 marca każdego roku wójt, burmistrz, prezydent miasta składa radzie gminy roczne sprawozdanie z realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny oraz przedstawia potrzeby związane z ich realizacją, Prezydent Miasta Wałbrzycha spełnił wymagany prawem obowiązek. Przedmiotowe sprawozdanie zostało złożone w dniu 13 marca 2023 r. Z treści analizowanego dokumentu wynikało, że był on uszczegółowiony sprawozdawczo pod względem realizacji celów i zadań określonych w gminnym programie wspierania rodziny, a także zawarto w nim potrzeby związane z realizacją tych zadań.

(dowód: akta kontroli str. 135 - 252)

Kontrolę kwalifikacji zawodowych asystenta rodziny przeprowadzono na podstawie analizy akt osobowych, z których wynikało, iż osoby zatrudnione na tym stanowisku posiadały kwalifikacje zgodne z ustawą.

W okresie kontrolnym Miasto Wałbrzych tworzyło możliwości podnoszenia kwalifikacji zawodowych przez asystentów rodziny. Na uwagę zasługuje fakt, iż asystenci systematycznie podnosili swoje kwalifikacje zarówno poprzez udział w szkoleniach zewnętrznych jak i wewnętrznych w zakresie pracy z rodziną oraz dziećmi. Szeroko rozwinięta sieć szkoleń wewnętrznych była organizowana i prowadzona przez specjalistów Działu Profilaktyki będącego w strukturach MOPS.

Stosując art. 177 ustawy, Ośrodek realizował rządowe programy z zakresu wspierania rodziny.

(dowód: akta kontroli str. 253 - 254)

W wyniku przeprowadzonej kontroli kompleksowej w trybie zwykłym w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Wałbrzychu nie stwierdzono nieprawidłowości.

Pouczenie:

Zastrzeżenia do wystąpienia pokontrolnego, w tym wystąpienia niezawierającego zaleceń pokontrolnych, składa się na zasadach określonych w art. 197d ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 1426 z późn. zm.).

.....
(przewodniczący zespołu inspektorów)

.....
(członek zespołu inspektorów)

Z up. WOJEWODY DOLNOŚLĄSKIEGO

Iwona Drylichowska-Stopa

.....
Dyrektor Wydziału
.....
(kierownik komórki do spraw kontroli)